

Lausunto

10.8.2021

VN/15289/2021
VN/15289/2021-PLM-14

Sisäministeriö

Puolustusministeriön lausunto asiassa VN/15289/2021**1. Lausuntopyyntö**

Sisäministeriö on 7.6.2021 pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jonka tarkoituksena on tehdä rajanylitystietojärjestelmästä (EES) ja Euroopan matkustustieto- ja lupajärjestelmästä (ETIAS) annettujen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten edellyttämät muutoksen kansalliseen lainsäädäntöön. Laissa nimettäisiin eräät toimivaltaiset viranomaiset sekä täsmennettäisiin henkilötietojen käsittelyä ja liikenteenharjoittajien velvollisuuksia koskevaa sääntelyä.

Hallituksen esitys on valmisteltu työryhmässä, johon osallistuivat sisäministeriön rajavartio-, poliisi- ja maahanmuutto-osastot, sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikkö, ulkoministeriö, valtiovarainministeriö, Rajavartiolaitoksen esikunta, Poliisihallitus, keskusrikospoliisi, suojelupoliisi, Maahanmuuttovirasto ja Tulli.

Puolustusministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei ministeriö eikä Puolustusvoimat ole olleet edustettuina työryhmässä, eikä niitä ole kuultu asiantuntijakuulemisvaiheessa. Puolustusministeriön näkemyksen mukaan esitysehdoituksella on kuitenkin liittymäkohtia sekä sotilastiedustelun että Puolustusvoimien tehtävien, jotka koskevat sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittomaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista, toteuttamisen edellytyksiin.

2. Lausunto

Rajanylitystietojen sekä matkustustietojen ja niitä koskevien lupien käsittelytietojen käyttö kansallisen turvallisuuden suojaamisessa

Sotilastiedustelusta säädetään sotilastiedustelusta annetussa laissa (590/2019). Sotilastiedustelun tarkoituksena on hankkia ja käsitellä tietoa Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta, taikka vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella on selvää, että muun muassa sotilaallinen maanpuolustus ja laittoman tiedustelutoiminnan torjunta kuuluvat kansallisen turvallisuuden piiriin ja sotilaallinen toiminta voi muodostaa uhan kansalliselle turvallisuudelle.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 31
00131 Helsinki

Eteläinen Makasiinikatu 8 29 516 001
Helsinki 35 829 516 001

kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi

Keskeisiä sotilaallisia turvallisuusuhkia ovat ainakin ulkovaltojen Suomeen ja sen etuihin kohdistama vakoilu, joukkotuhoaseiden ja kaksikäyttötuotteiden levittämiskyvykkyys sekä sellainen kansainvälinen järjestäytyneisyys rikollisuus, joka pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai soluttautumaan valtiorakenteisiin. Sotilastiedustelusta annetun lain 4 §:ssä säädetään siitä toiminnasta, josta sotilastiedustelun tiedustelumenetelmillä voidaan hankkia tietoa.

Puolustusministeriön näkemyksen mukaan vastaava kansallinen laajennus kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi kuin suojelupoliisille ehdotetaan (lisäsääntely EES-järjestelmään tallennettavien biometrinen tietojen osalta) olisi tarpeellinen myös sotilastiedustelutehtävissä. Rajanylitystiedot muodostavat keskeisen tietolähteen sotilastiedustelussa ja Puolustusvoimien tehtävissä sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Puolustusministeriö katsoo, että oikeus saada EES-järjestelmään tallennettavat biometriset tiedot kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi parantaisi olennaisesti Puolustusvoimien toimintaedellytyksiä näissä tehtävissä.

Lisäksi puolustusministeriö katsoo, että Puolustusvoimien tiedonsaantioikeus kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvissä tehtävissä tulisi taata myös ETIAS-järjestelmässä.

Jotta edellä esitetyt näkökulmat tulisivat kansallisessa lainsäädännössä huomioon otetuiksi, biometrinen tietojen käsittelystä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi olisi tarpeen säätää henkilötietojen käsittelystä puolustusvoimissa annetussa laissa (332/2019). Rekisterinpitäjänä toimisi näiltä osin Pääesikunta.

Henkilötietojen käsittelystä puolustusvoimissa annetun lain 4 lukuun voitaisiin lisätä seuraava säännös Puolustusvoimien tiedonsaantioikeuksista (ehdotus kursivilla): *Puolustusvoimilla on oikeus saada kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi välttämättömät rajavalvonnan sekä rajaturvallisuuden ja rajajärjestyksen ylläpitämisen yhteydessä kerätyt biometriset tiedot. Tiedot tulee säilyttää erillään muista Puolustusvoimien käsittelemistä tiedoista.*

Mahdollisten uusien järjestelmien käyttö edellyttäisi Puolustusvoimissa ohjeistusta ja koulutusta.

Rajanylitystietojen sekä matkustustietojen ja niitä koskevien lupien käsittelytietojen käyttö rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa (lainvalvontatarkoitus)

Puolustusministeriö toteaa, että Puolustusvoimien tehtävänä on vastata sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (SKRTL, 255/2014) 9 luvun mukaisesta rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta. Tehtävänä on sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen (SKRTL 86 §:n 1 momentti). Tällaisia tekoja voivat olla esimerkiksi rikoslain 12 luvussa säädetyt maanpetosrikokset, kuten maanpetos tai vakoilu taikka 13 luvussa säädetyt valtiopetosrikokset, kuten valtiopetos tai laitton sotilaallinen toiminta. Rikosten selvittämisen vastuu kuuluu Keskusrikospoliisille.

Puolustusministeriö katsoo, että EES- ja ETIAS-järjestelmien yhtenä tavoitteena on edistää myös muiden kuin terrorismiin liittyvien vakavien rikosten torjuntaa ja havaitsemista. SKRTL 86 §:n 1 momentissa tarkoitettua Puolustusvoimien tehtävässä käytetään kansallisen RATAS-järjestelmän tietoja, mutta rikostorjunnan näkökulmasta EES- ja ETIAS-järjestelmät avaisivat Puolustusvoimien rikostorjuntaviranomaiselle uuden EU:n laajuisen tietolähteen silloin kuin olisi perusteltu syy katsoa, että tietojen katsominen voisi vaikuttaa vakavan rikoksen ennalta estämiseen eli sen torjumiseen tai havaitsemiseen.

Suojelupoliisilla on jo oikeus saada pääsy suoraan EES-järjestelmän tietoihin silloin, kun on kyse terrorismirikoksista tai muista vakavista rikoksista. Puolustusministeriö katsoo, että myös Puolustusvoimien SKRTL 86 §:n 1 momentissa säädetyissä rikostorjuntatehtävissä ennalta estetään ja paljastetaan siinä määrin vakavia rikoksia, että tehtävissä Puolustusvoimilla tulisi olla pääsy suoraan EES-järjestelmän tietoihin.

ETIAS-järjestelmää koskevan asetuksen X luku sisältää säännökset jäsenvaltioiden nimettyjen viranomaisten oikeudesta saada pääsy ETIAS-keskusjärjestelmän tietoihin terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjuntaa, havaitsemista ja tutkintaa varten (lainvalvontatarkoitus). Puolustusvoimien SKRTL 86 §:n 1 momentissa säädetyissä rikostorjuntatehtävissä ETIAS-järjestelmän käyttöoikeuden tulisi voida katsoa johtuvan suoraan ETIAS-asetuksen sääntelystä sekä toimivaltaisen viranomaisen lakisäateisistä tehtävistä. Puolustusvoimat on SKRTL:n mukaan omalla rajatulla toimialueellaan vastuussa vakavien rikosten torjunnasta ja havaitsemisesta.

Lisätietoja antavat hallitusneuvos Minnamaria Nurminen (minnamaria.nurminen@defmin.fi, puh. 0295 140 602) ja hallitussihteeri Anna Gau (anna.gau@defmin.fi, puh. 0295 140 085).

Yksikön johtajan sijainen, hallitusneuvos Minnamaria Nurminen

Hallitussihteeri Anna Gau

Jakelu SM Sisäministeriö

Tiedoksi PLM HO Hallintopoliittinen osasto, Teemu Penttilä
PLM HO Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö, Hanna Nordström
PLM PO Puolustuspoliittinen osasto
PLM Kansliapäällikkö, Jukka Juusti
Pääesikunta, oikeudellinen osasto